

EYLÜL

MEHMED RAUF



hayykitap
EDEB/YAT

TÜRK KLASİKLERİ - 13

İLK
PSİKOLOJİK
ROMAN

Hayykitap - 673
Edebiyat - 137
Türk Klasikleri - 13

Eylül
Mehmed Rauf

Hayykitap Edebiyat Yayın Yönetmeni: Caner Yaman
Hayykitap Klasikler Editörü: Hatice Handan Arıkan

Kapak Tasarımı: Ravza Kızıltuğ
Sayfa Tasarımı: Turgut Kasay
Dizgi: Atalay Yıldırım

ISBN: 978-625-7909-70-9
1. Baskı: İstanbul, Ağustos 2020

Baskı: Yıkılmazlar Basım Yay.
Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B
Güneşli - İstanbul
Sertifika No: 45464
Tel: 0212 630 64 73

Hayykitap

Zeytinoğlu Cad. Şehit Erdoğan İban Sk.
No: 36 Akatlar, Beşiktaş 34335 İstanbul
Tel: 0212 352 00 50 Faks: 0212 352 00 51
info@hayykitap.com
www.hayykitap.com
facebook.com/hayykitap
twitter.com/hayykitap
instagram.com/hayykitap
Sertifika No: 12408

© Bu kitabın tüm hakları
Hayygrup Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.
Yayınevimizden yazılı izin alınmadan kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez,
çöğaltılamaz ve yayımlanamaz.

eylül
mehmed rauf

MEHMED RAUF

12 Ağustos 1875'te İstanbul'da doğdu. Türk edebiyatında psikolojik roman türünün ilk örneklerinden olan "Eylül" isimli romanıyla tanınır. Bahriye mektebini bitirdi, deniz subayı oldu. 1894'te staj için Girit'e, 1895'te Kiel kanalının açılış töreni için Almanya'ya gönderildi. Trabza'da elçilik gemilerinin irtibat subaylığına atandı. Üç kez evlendi. 1908'den sonra bahriyeden ayrılarak sadece yazarlık yaptı. 1908-1909 arasında "Mehasin", 1923-1924 arasında "Süs" adlarında iki kadın dergisi yayınladı.

İlk öyküsünü 16 yaşında yazdı. "Düşüş" isimli bu öykü Halit Ziya Uşaklıgil'in İzmir'de çıkardığı "Hizmet" gazetesinde yayınlandı. Mektep ve Servet-i Fünun dergilerindeki yazılarıyla tanındı.

Halit Ziya Uşaklıgil'den sonra Servet-i Fünun romanının ikinci önemli ismi olarak edebiyat tarihimizde yer almaktadır. Mehmed Rauf'un Türk edebiyatında kendine üstâd olarak kabul ettiği isim yine Halit Ziya Uşaklıgil'dir.

Asıl ününü Servet-i Fünun'da tefrika edilen "Eylül" adlı romanıyla yaptı. 1946'da basılan bu roman, Türk edebiyatındaki ilk psikolojik romandır. Konusu karı-koca-aşık üçlü ilişkisi olan bu romanda, sade ve akıcı bir dille ruhsal çözümlemelere yer verdi.

Bütün Eserleri

Romanlar:

Caram-ı Şebab
Ferda-yı Caram
Eylül
Serab
Genç Kız Kalbi
Menekşe
Karanfil ve Yasemin
Böğürtlen
Son Yıldız
Define
Kan Damlası
Halas

Öyküler:

Âşıkâne
İhtizar
Son Emel
Hanımlar Arasında
Bir Aşkın Tarihi
Kadın İsterse
Üç Hikâye
Eski Aşk Geceleri
Aşk Kadını
Pervaneler Gibi
Gözlerin Aşkı

Mensur Şiir:

Siyah İnciler

Tiyatrolar:

Pençe
Cidal
Sansar

Salonda, bahçedekilerin kahkahaları işitilebiliyordu. Süreyya canı sıkılanlara özgü bir tahammülsüzlükle, “Çılgın kız!” diye söylendi.

Balkona açılan büyük kapıdan parmaklığa dayanmış dışarıya baktığı görülen karısı dönüp, “Bu gece hava ne güzel!” dedi.

Bu nisan gününün akşama doğru başlayan yağmuru yarım saat sonra dinmişti; yağ bir yeşilliğin üstünde şimdi altınlı incileriyle lacivert gökyüzü titriyor; toprağın, ağaçların ıslak soluğu her şeyin içine işliyordu.

Genç kadın pencerenin kenarına dayanarak bir iki uzun nefes aldı, her nefes aldıkça hayatı artıyormuş gibi göğüs geçiriyordu. Sonra, hâlâ sigarasının dumanlarına bulanmış, kıştan kurtulamayan bir tepe gibi karanlık ve gamlı duran Süreyya'ya doğru gelerek kolundan tuttu, kaldırmak istedi: “Hava bu kadar güzelken burada somurtup oturmak, gezip eğlenenlere haksız yere kızmak sanki daha mı iyi? Haydi, biz de çıkalım!”

Süreyya'nın bu gece canı sıkılıyordu: “Adam, bırak!” dedi. Babasına dargınlığını bütün köye bulaştırıyordu; yazlığa çıkacakları zaman o kadar ısrar etmiş fakat bu sefer de sahil bir yere gitmeye babasını razı edememişti. Büyük babalarının vaktiyle gelip nasıl budala bir hesap ile “şu taş ocağında” yaptırdığı bu köşk, onları her sene başka yere gitmekten alıkoyuyordu. Bütün kışı, o Boğaziçi'ni hayal ederken yine koşup geldikleri “şu çöplük,” çocukluğundan beri yaşaya yaşaya usandığı bu

ıssız çöl, onu artık çıkıp gezmekten alıkoyacak kadar bıktırmıştı. Babasına karşı bir şey yapamamasının intikamını almak isteyerek hırsını başkalarından çıkarıyor, buradaki hayatın aleyhinde bulunmak için her şey kendisine bir bahane oluyordu. Bunun için her günkü hayatında genellikle neşeli olan Süreyya, buraya taşındıkları on günden beri hemen daima sisli, taşkın, hatta o kadar sevdiği karısı Suat'a karşı bile hemen hiçbir sebep olmadan, haksız davranıyordu.

Suat'ı, kendi kolunu tutan elinden çekip yanı başına oturarak, kendisine dargın olmadığı için tebessüm etmek gerektiğini hatırlayarak kaçamak, nursuz bir tebessümle, “Şimdi hep çamur oluruz; toprak, toprak değil ki! İki dakika yağmur yağdı mı haddin varsa yürü! Bastığın yerden, ayağın bir okka çamurla beraber kalır.” dedi.

Genç kadın, beş senelik derin bir yakınlığın verdiği keskin bir bakışla pek iyi fark ettiği bu neşesizliğin giderilmesinde artık yeterli olmadığına hayıflanır gibi acıklı bir sesle sordu:

“Pek sıkılıyorsun galiba?”

“Evet, sorma! Burası zaten yaşanılacak bir yer mi? Allah'ın kırı... Hele bu yemekten sonraki saatler... Sabahleyin yemeğe kadar, akşamüstü... Kısacası, her zaman insan boğuluyor. Herkes böyle birer köşede eziliyor. Kendimi bostan kuyusunda zannediyorum.”

Suat, kaşlarında endişeli bir kıvrımla, gözleri daha ziyade karararak, kaç senedir bu aynı yerde, aynı hayatta, şikâyet için hiçbir sebep görülmeden geçirilmiş mutlu günleri düşünerek susuyordu; bir aralık, “Önceleri hiç böyle söylemiyordun!” demek istedi. Fakat neye yarayacaktı? Ufak bir mazeret, sıradan bir sebep-

le geçirilmeyecek miydi? “Bari sen git, oralarda kal! Biraz eğlenirsin.” diyecek oluyordu fakat beş senedir beraber bulunmaya, her şeyi beraber yapmaya o kadar alışmışlardı ki, kocasına karşı kalbindeki derin bağlılığın etkisiyle fedakârlığa razı olup söylese bile, onun bunu fark ederek, kırıldığını görerek daha rahatsız olacağını, yine yeminlerin başlayacağını, hiçbir şey değişmeyerek sadece meselenin dışıyla uğraşılmış olacağını düşünüyordu. Çünkü asıl kabahatin köşkte olmadığını hissediyordu; kabahat, şu sebebi düşünülünce kalbini sızlatan can sıkıntısında, ne kadar aşk ve bağlılıkla geçerse geçsin, beş senelik hayatın yıprattığı kalplerde, bu kalplerin, insan kalbinin eskimeye olan yeteneğindediydi. Kadın, bu acı düşünce ile başını eğip susarken Süreyya söyleniyor, şikâyet ediyordu. Belki ellinci defa olarak, “Ah, büyük babalarımız!” diyordu. “Anlaşılmaz hesaplarla bu cehennem köşelerinde yaptıkları bağa gelip kapanacaklarına, ne olurdu şu İstanbul'u İstanbul eden güzel yerlere gitselerdi! Sonra bir babanın budalılığı bütün bir aileye geçen bir hastalık oluyor; bütün torunlar gelip, onlar gibi bu köşelerde çile doldurmaya mecbur oluyorlar. Bağ, üzüm... İşte veba hepsini berbat etti ya... Yer, yer değil ki! Bak, babam elindeki avucundakini harcasın, bu vebaya karşı koyabilir mi?”

Sonra birdenbire köpürerek, “Ah bu çöl!” dedi. “Şimdi farz et ki, Boğaziçi'nde yahut mesela Adalar'dayız. Deniz yok mu, deniz? En sıcak havalarda bile insana can verir. Serin... Mavi... Hoş... Hâlbuki burada poyraz çıkacak diye ta saat sekizi, dokuzu beklemeli... Duman, duman... Külhan gibi... Sonra manzaranın dar sınırı, değişmez rengi... Düşün Suat! Bir sandalımız olurdu. Sabahları erken yahut akşamları geç vakit, sen

şemsiyeni kapardın, ben küreklere sarılırdım. Mehtap olsun olmasın, oranın geceleri ne güzeldir!”

Süreyya bunları söylerken kendini hayale kaptırıyor, sahiden orada, denizdeymiş gibi zevk duyarak tarif ediyordu. Kocasının yerine düşünen Suat, “Madem ki bu mümkün değil!” demek istedi. Fakat yine kendini tuttu; kocasının şu havalandığı şu sırada bu söz onun kanatlarını tutmak gibi olacak, üstelik bu imkânsızlık düşüncesi, onu yeniden kızdıracaktı. Bunu Süreyya kendi söyledi:

“Fakat işte mümkün olmuyor, babam razı değil... Çünkü... Çünkü istemiyor, sevmiyor; hepsi işte bundan! Eğer o istese biz mutlu olacağız... Bak, mutluluğumuza ne kadar önemsiz bir engel var!”

Sonra elini kaldırıp görünmeyen bir düşmanı tehdit eder gibi, “Ah, para!” diye söylendi.

Hiç olmazsa elli lira gerekiyordu. “Elli lira...” diyor, sonra üzülen: “Ve bunu bulmanın imkânı yok!” diye köpürüyordu: “İmkânı yok, elli lira bulmak mümkün değil... Yoksa ben şimdiye kadar seni bin kere kapıp götürürdüm!” Suat, “Oh, ne iyi olurdu!” diye sevindi.

Süreyya başını çevirip, karısının sevinçle parlayan siyah gözlerine bakarak devam etti:

“Ne mutlu olurduk Suat, ne mutlu olurduk! Hem asıl senin için, vallahi hep senin için istiyordum. Sen söylemiyorsun, fakat ben fark ediyorum ki gelip burada kapanmak seni fena ediyor. Bir kere havasızlık... Sıkıntı... Biz papaz değiliz ki bu manastırda yaşayalım. Hayat, kalabalık, güzel hava içinde olur. Kalabalık içinde yalnız yaşamak, kalabalık içinde gezip beraber bir köşeye kaçmak, işte asıl zevk budur. İnsan kalbi, birbirine bağlılığın ne demek olduğunu o zaman anlar.

Ben seni ne kadar sevdiğimi başka kadınları gördüğüm zaman anlıyorum. Bazen rast gelip, hatta senden güzel bulduğum kadınlara bakıyorum da kendi kendime hiçbirisini senin kadar, senin gibi sevemeyeceğime yemin ediyorum. Sende bir şey var, öyle bir şey ki hiçbirinde rast gelmiyorum. Bu öyle bir şey ki, işte bütün endişelerim senin yanında yok oluyor. Ruhuma bir şifa, bir dinginlik geliyor. Dudaklarını gözlerime dokundurduğun zaman bütün canımın koşa koşa gelip ruhumda toplandığını, orada seninle buluşmaktan mutlu olarak kaldığını hissediyorum. Hele şimdi bana öyle geliyor ki, ben dünyada senden başka hangi kadını alsaydım hiçbirisiyle senin gibi olamayacaktım; senin gibi böyle samimi, ruhuma kadar, böyle canıma kadar samimi...”

Bunları söylerken hemen dudaklarının yanında duran Suat’ın gözlerini öpüyor, elindeki elini kaldırıp dudaklarından ayırmıyordu. Suat, kocasının sözlerini dinleyerek susuyordu. Süreyya, bu elin ipek örgüsünü uzun uzun koklayarak bir inilti halinde, “Ah Suat!” dedi. “Sen de olmasaydın...”

Genç kadının mutlu ve sessiz, sorar gibi bakan gözlerine girerek, kalbinden kopan samimi bir sesle, “Sen de olmasaydın, öldürdüm Suat!” dedi. Sesinde bir hüznün ürperişi vardı.

Suat sessiz, coşkunu duruyordu. Kocasının bu coşkun zamanlarında o daima sessiz durur, söylemek istediklerini onun gibi söyleyemediği için birdenbire kocasının boynuna sarılmak isteğiyle boğularak, bağlılık ateşlerini susmakla tutarak ezilirdi ve hâlâ böyle yeni gelin gibi kızarıp, duygularını ne bir sözle ne bir tavırla göstereemediği zamanlar olurdu. Heyecanı ile asıl ruhundan çıkan çığlıkları içine sindirirdi; bu hâl kalbini daha zi-

yade coşkunlukla kocasına bağlayarak, ruhu, ona karşı böyle zamanlarda kayaları parçalayıcı bir çağlayan coşkunluğu ile hücum ederdi. Şimdi yine kendi kendine itiraf ediyordu ki, bu anda Süreyya için hayatını isteseler, mutlu olarak verirdi. Beş senedir kendini ne kadar sevdiğini, bir erkek olarak ne büyük fedakârlıklarla, hiç başka kocalara benzemeyerek nasıl yalnız ve yalnız kendisini sevdiğini, bütün davranışlarına, bütün tavırlarına kendisi için nasıl bir şefkat, nasıl bir yumuşaklık vererek yaşadığını pek güzel fark ediyordu. Çocukluk hayatı, anasıyla babasının geçimsizlikleri içinde kahırlı geçtiği için her türlü hayallerinden üstün bulduğu bu karı koca hayatı onu ebedî minnettara etmişti. Sözle o kadar ilişkisi olmayanlara özgü içlilik sayesinde yürüttüğü ince, derin düşünceleriyle bu ilişkinin ne gibi şeylerle ilgili olduğunu fark etmiyor değildi; hele gittikçe eski ateşin azaldığını, eski coşkunluğun her gün biraz daha ölçülü bir hâle geldiğini görüyor, inceleyen bakışlarıyla hepsini hissediyordu. Fakat aralarında bir şey hiç azalmıyor, daima artıyordu ki o da samimiyetti. Kocasının samimiyetinden hiçbir zaman şüphe etme ihtimali yoktu; her gün, bir gün önce yine şüphe etmediği samimiyeti daha çoğalmış görüyordu. O derece ki, evlendiklerinden bir yıl sonrayı şimdi düşündükçe, o zaman birbirlerine bağlılıklarını doğrulamak için pek yeterli, pek kuvvetli gördüğü samimiyet derecesinin bugünküne göre hiç olduğunu anlıyor, bugün, “O zaman nasıl emin olmuşum?” diyeceği geliyordu. O zamanın ateşi ve özleyişi bugün dağılmışsa da kendisi tedbirli, düşünceli bir kadın olduğundan, bugünkü samimiyeti çünkü samimiyete tercih ederek bu dağılıştan duyduğu hüznü gidermeye çalışıyordu.

Süreyya tekrar parasızlıktan şikâyet ederek: “Bak!” dedi. “Bak Suat, elli lira insanı nelerden mahrum ediyor? Sonra biz de erkeğiz, değil mi? Karısını mutlu etmek için elli lira bulamayan erkek...”

Kocasını böyle aciz görmek istemeyen Suat, o öyle düşünmesin, bitkin görünmesin diye:

“Fakat ben seni böyle daha çok seviyorum.” dedi. “Herkes zengin olabilir, fakat senin gibi olamaz!”

Sonra Süreyya'nın kederini dağıtmak için ilave etti: “Madem ki sen beni kapıp bir yalıya götürüyorsun, bari ben seni alayım da balkona olsun çıkarayım! Gece o kadar güzel ki istifade etmemek cinayet sayılır.”

Bu esnada bahçeden, gecenin bir köşesinden tiz, parlak bir kahkaha daha geldi.

Suat pencereye doğru yürüyerek, “Bak kız kardeşine! O hiç senin gibi düşünmüyor.” dedi.

Süreyya da balkona çıkmıştı, orada bir hasır koltuğa düşer gibi oturarak, “Yanında Necip mi var?” diye sordu.

Suat öbür sandalyeden pelerinini almış örtünüyor-du, gülererek cevap verdi:

“Galiba!”

“Kocasını, babamın yanında değil mi? Tuhaf evlenme, tuhaf koca, tuhaf karı... Özellikle tuhaf karı!”

Suat gülererek:

“Özellikle tuhaf koca!” dedi.

Bunun üzerine birbirlerine karşı fikirlerini savundular. Süreyya'nın iddiasına göre her işte olduğu gibi bunda da babasının kötü bir tedbiri sonucunda, kötü bir koca bulmuş olan kız kardeşi Hacer, evlendiğinin bu daha ilk senesi olduğu hâlde, kocasından soğuyarak aralarında açıkça bir kayıtsızlık hüküm sürüyordu. Fatim, her türlü

düşüncenin üstünde bir efendi çıkınca, bir kuş gibi neşeli, biraz ince ve hoppaca olan Hacer’de, bu, derin bir nefret uyandırmıştı.

Süreyya, tek tük ağaçlarla uzayıp, ta karşıkı dağların eteğine kadar giden bağa doğru bakarak tekrar ediyordu:

“Çılgın kız! Zavallı Necip, geldi geleli onun elinden çekmediği kalmadı. Geldiğine bin kere pişman olmuştur!”

Necip, Süreyya’nın halasının oğluydu. Ara sıra köşke misafir gelirdi ve Süreyya genç, güzel, zarif Necip’i düşünerek eniştesi Fatin Bey’i görüyor, yağlıymış gibi parlayan ensesi, yüzü, daima bir istifade ümidiyle yan bakan küçük hilekâr gözleri, biraz yüksek omuzlarının üstünde yemek yerken bir hayvan şekli veren, öne eğilmiş büyük başıyla nasıl iğrenç bir insan olduğunu kabul ederek Hacer’e hak vermek istiyordu. Fatin Bey ötede, gayretli bir aday gibi Beyefendi’nin gözüne girip evde demirbaş olmak için her şeyi yaparken, uysal görünür gibi ateşli, titiz Hacer’in Necip’i, üzüntüsüne bir intikam aracı yapmasından ürküyordu. Sonra dedi ki:

“Yok, bana öyle geliyor ki, Fatin’in yerinde kim olsaydı Hacer yine böyle olacaktı. Onda hâlâ çocukluktan kalma bir afacanlık var ki artık mazeret falan kabul etmez. Kendisini gören mektepten kaçmış, komşu evinde oyun oynayan bir mahalle kızı zanneder.”

Suat, Hacer’i savundu:

“Yoo, rica ederim bey, haksızlık etme! Hacer’i daima kabahatli görmeye o kadar alışmışsın ki artık her ne yapsa kötü görüyorsun. Hele düşün, zavallı kız! O güldükçe bir şey beni tırmalıyor gibi geliyor.”

O zaman Hacer’in düğünden önceki halini tarif

O zaman Eylül kendisine tabiatın ilk yılınlık ayı, ölümlülüğü ilk hissetme ayı, ilk faydasız ve acı mücadele arzusu gibi, hayatın ne olduğunu anlayıp farkına varılmadan geçen güzel geçmişin hasretiyle, ilk boynu bükülen ay gibi göründü.

Mehmet Rauf ilk olarak *Eylül*’ü Servet-i Fünun dergisinde bölümler halinde yayımlanmıştır. Cördüğü ilgi üzerine bir yıl sonra kitap halinde basılan roman, içerdiği ruh tahlilleri ile Türk edebiyatının “ilk psikolojik romanı” olarak klasikler arasında yerini almıştır. Süreyya, karısı Suat ve Necip arasında geçen hazin bir aşk üçgeni ile okurumun kalbinde derin bir iz bırakır.

hayykitap

28 TL
KDV’DEN MUAF TIR

ISBN: 978-625-7909-70-9



9 786257 909709